

Warszawa, 09-02-2024 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

IV.7024.22.2018.MK

Pan Adam Bodnar
Minister Sprawiedliwości

Szanowny Panie Ministrze!

Pragnę powrócić do kwestii poruszanej już kilkakrotnie przez moich poprzedników i przeze mnie w korespondencji z kolejnymi ministrami sprawiedliwości – mianowicie do sprawy kontaktów członków rodziny z dorosłą osobą ubezwłasnowolnioną, zwłaszcza ubezwłasnowolnioną całkowicie.

Problem, jaki istnieje w tej sferze, zgłaszany był już od 2013 r. Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich, jak również sądów powszechnych i Sądu Najwyższego (uchwała SN z 17 maja 2018 r., III CZP 11/18), w obowiązujących przepisach brak jest środków prawnych, za pomocą których osoby bliskie mogą uzyskać sądowe określenie kontaktów z ubezwłasnowolnionym całkowicie, w sytuacji, gdy opiekun prawny utrudnia bądź uniemożliwia takie kontakty.

Minister Sprawiedliwości początkowo stał na stanowisku, że istniejące przepisy, dotyczące wydawania opiekunowi prawnemu poleceń przez sąd opiekuńczy, są

Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich
al. Solidarności 77
00-090 Warszawa

Tel. centr. (+48 22) 55 17 700
Infolinia obywatelska 800 676 676
biurorzecznika@brpo.gov.pl
bip.brpo.gov.pl

wystarczające do regulacji kontaktów z osobą ubezwłasnowolnioną całkowicie. Stanowisko resortu sprawiedliwości w tej kwestii uległo zmianie w 2021 r. Jak wynikało z pisma Ministerstwa z 24 marca 2021 r. (DPE-III.053.1.2021), „mając jednak na względzie zdarzające się w orzecznictwie sądów powszechnych (sądów opiekuńczych) rozbieżności w zakresie kwalifikowania wniosków o wydanie zarządzeń opiekuńczych w postępowaniu wykonawczym prowadzonym w związku z ustanowieniem opieki prawnej, Ministerstwo Sprawiedliwości uznało za zasadne podjęcie prac analityczno-koncepcyjnych nad wprowadzeniem do porządku prawnego przepisów umożliwiających dochodzenie w postępowaniu cywilnym ustalenia kontaktów z osobą ubezwłasnowolnioną całkowicie”.

Kolejne pismo resortu sprawiedliwości z 22 marca 2022 r. (DSRiN-V.053.2.2022) wskazywało, że projekt o numerze UD261 „zakłada uzupełnienie art. 175 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2020 r., poz. 1359) o paragraf 2 w brzmieniu: do kontaktów z ubezwłasnowolnionym całkowicie stosuje się odpowiednio przepisy o kontaktach z dzieckiem, za wyjątkiem przepisów nakładających obowiązek utrzymywania kontaktów z rodzicami”.

Niestety, projekt ten, mimo że według informacji Ministerstwa znajdował się wówczas „w końcowej fazie uzgodnień i konsultacji”, nie stał się obowiązującym prawem ani nawet nie znalazł się na forum Parlamentu. Tymczasem interwencja ustawodawcy w tym zakresie wydaje się niezbędna. Potwierdza to również rozstrzygnięcie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 20 października 2022 r. w sprawie Bierski przeciwko Polsce (46342/19). Trybunał uznał w tej sprawie, że odmowa rozstrzygnięcia o sposobie utrzymywania kontaktów z dorosłym ubezwłasnowolnionym synem stanowiła naruszenie prawa do ochrony życia rodzinnego.

Trybunał podkreślił, że z orzeczeń sądów krajowych oraz wspomnianej wcześniej uchwały Sądu Najwyższego z 17 maja 2018 r. (III CZP 11/18) wynika jednoznacznie, że skarżący nie miał prawa wszcząć postępowania o rozstrzygnięcie o sposobie utrzymywania kontaktów z dorosłym synem, który był ubezwłasnowolniony całkowicie. Tym samym skarżący nie miał gdzie się zwrócić, aby zapewnić sobie prawo do utrzymywania kontaktów z synem, ponieważ nie istniały ramy prawne, które

chroniłyby jego prawa rodzinne. W istocie w uchwale Sądu Najwyższego z 17 maja 2018 r. wyraźnie wykluczono takie prawo. W ocenie Trybunału nic nie wskazuje natomiast na to, aby przedmiotowe ograniczenie służyło realizacji jakiegokolwiek uprawnionego celu lub mogło być uznane za „konieczne w demokratycznym społeczeństwie”.

Trybunał orzekł, że władze nie wywiązały się z pozytywnego obowiązku podjęcia środków mających na celu przywrócenie kontaktu między skarżącym a jego synem, z uwagi na brak jakichkolwiek uregulowań prawnych, które chroniłyby prawo skarżącego do jego życia rodzinnego w sytuacji, gdy jego dorosły syn jest ubezwłasnowolniony całkowicie.

W związku z powyższym, działając na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2023 r., poz. 1058) uprzejmie proszę Pana Ministra o poinformowanie o stanie prac nad projektem bądź o stanie prac legislacyjnych, prowadzących do analogicznego rezultatu prawnego. Niniejszą prośbę kieruję niezależnie od prowadzonych w resorcie sprawiedliwości prac, mających na celu likwidację instytucji ubezwłasnowolnienia i zastąpienia jej systemem wspieranego podejmowania decyzji.

Z wyrazami poważania

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/